

Rudolf Steiner

Tri svety

I. Duševný svet

--- text doplníme ---

(posledná časť textu)

Zoberme si najskôr útvar prvého druhu. Priťahuje ostatné útvary vo svojom okolí vďaka sympatii, ktorá v ňom prebýva. Ale okrem tejto sympatie v ňom existuje aj antipatia, ktorou odpudzuje to, čo je v jeho okolí. Pre vonkajší svet sa takáto štruktúra bude javiť, akoby bola vybavená iba silami antipatie. Tak to však nie je. Je v nej aj sympatia aj antipatia. Ibaže tá druhá prevažuje. Takéto útvary hrajú v duševnom priestore sebeckú úlohu. Mnohé vo svojom okolí od seba odpudzujú a len málo k sebe láskyplne priťahujú. Preto sa v duševnom priestore pohybujú ako nepremenlivé formy. Silou svojej sympatie, ktorá v nich je, sa javia ako chtivé. Chtivosť sa zároveň prejavuje ako nenásytná, akoby sa nedala uspokojiť, pretože prevládajúca antipatia odpudzuje tak veľa z toho, čo prichádza, že nemôže nastať uspokojenie. Ak by sme chceli tieto duševné útvary prirovnať k niečomu vo fyzickom svete, mohli by sme povedať: Zodpovedajú pevným fyzickým telesám. Túto oblasť duševnej substanciality by sme mohli nazvať „pál'avou žiadostivosťou."

To, čo sa z tejto vášnivosti primieša do duší zvierat a ľudí, určuje v nich to, čo nazývame nižšie zmyslové pudy, sebecké inštinkty prebývajúce v ich dušiach.

Druhý typ duševných štruktúr je taký, v ktorom dve základné sily udržiavajú rovnováhu, v ktorom teda sympatia a antipatia pôsobia rovnakou silou. Tieto sa iným entitám javia s určitou neutralitou; zdajú sa im príbuzné bez toho, aby ich zvlášť priťahovali alebo odpuzovali. Nestanovujú ani pevnú hranicu medzi sebou a prostredím. Nechávajú na seba neustále pôsobiť iné štruktúry vo svojom prostredí; preto ich možno prirovnať k tekutým látkam fyzického sveta. A

na spôsobe, akým takéto útvary priťahujú k sebe ostatné, nie je nič chtivé. Účinok, o ktorom tu hovoríme, nastáva napríklad vtedy, keď ľudská duša citom vníma farbu. Keď cítim červenú farbu, najprv prijímam neutrálny podnet z môjho okolia. Až keď sa tento podnet spojí s obľúbením si červenej farby, prichádza do úvahy ďalší účinok na dušu. Neutrálny podnet spôsobí duševné štruktúry, ktoré sú v takom vzájomnom vzťahu, kde sympatia a antipatia sa udržiavajú v rovnováhe. Duševnú substanciu, ktorá tu prichádza do úvahy, treba opísať ako úplne tvárlivú, formovateľnú, plynúcu, prúdiacu. Nepohybuje sa duševným priestorom sebecky ako tá predošlá, ale takým spôsobom, že jej bytie všade prijíma dojmy, že sa ukazuje byť spriaznená s mnohým, s čím sa stretáva. Výraz, ktorý by sa pre ne mohol použiť, je: plynúca vzrušivosť.

Na tretej úrovni duševných štruktúr prevažuje sympatia nad antipatiou. Antipatia spôsobuje sebecké presadzovanie sa, ktoré tu však ustupuje náklonnosti k veciam v okolí. Predstavme si taký útvar v priestore duše. Vyzerá ako stred sféry príťažlivosti, ktorá sa rozprestiera nad objektami prostredia; takéto útvary musia byť špecificky označené ako substancia prianí. Toto označenie sa javí ako správne, pretože vďaka existujúcej antipatii, ktorá je len slabšia než sympatia, príťažlivosť pôsobí tak, aby sa priťahované objekty dostali do vlastnej sféry útvaru. Tým sympatia nadobúda základný sebecký tón. Túto substanciu prianí možno prirovnať k plynným alebo vzdušným telesám fyzického sveta. Tak ako sa plyn snaží rozpínať všetkými smermi, tak sa aj substancia prianí šíri všetkými smermi.

Vyššie stupne duševnej substancie sa vyznačujú tým, že v nich jedna základná sila, a to antipatia, úplne ustupuje a ako skutočne účinná sila sa ukazuje iba sympatia. Najskôr sa to môže prejaviť v určitých častiach duševnej štruktúry. Tieto časti sa vzájomne priťahujú. Sila sympatie v rámci štruktúry duše sa prejavuje v tom, čo sa nazýva potešením. A akékoľvek oslabenie tejto sympatie je nechúť. Nechúť je len zmenšené potešenie, rovnako ako chlad je len zmenšené teplo. Potešenie a nepríjemnosť sú tým, čo – v užšom zmysle slova - žije v ľuďoch ako svet pocitov. Cítenie je tkaním duševnosti v sebe samej. Na tom, ako sa spleťajú pocity potešenia a nechuti, závisí to, čo sa nazýva blaženosť, spokojnosť alebo duševná pohoda.

Ešte vyššiu úroveň obsadzujú tie duševné útvary, ktorých sympatia nezostáva obmedzená vo sfére ich vlastného života. Rovnako ako štvrtý stupeň, aj tento sa od troch nižších stupňov odlišuje tým, že tu sila sympatie nemusí prekonávať žiadnu protichodne pôsobiacu antipatiu. Až prostredníctvom týchto vyšších druhov duševnej substancie sa rozmanitosť duševných útvarov spája do spoločného duševného sveta. Ak sa ešte objaví antipatia, duševný útvar sa snaží o niečo v prospech svojho vlastného života, aby sa prostredníctvom toho druhého posilnil a obohatil. Tam, kde antipatia mlčí, je to druhé prijímané ako zjavenie, ako zvestovanie. Táto vyššia forma duševnej substancie hrá v priestore duše podobnú úlohu ako svetlo vo fyzickom priestore. Spôsobuje, že duševná štruktúra akoby nasávala existenciu a podstatu druhých

útvarov pre ich vlastné dobro, alebo by sa dalo povedať, že sa nimi necháva ožarovať. Až tým, že duše čerpajú z týchto vyšších oblastí, prebúdzajú sa k pravému duševnému životu. Ich tlmený život v temnote sa otvára navonok, sám svieti a žiari do priestoru duše; ťažkopádne tlmené tkanie vo vnútri, ktoré sa chce uzavrieť pomocou antipatie, ak sú prítomné len látky spodných oblastí, sa stáva silou a čulou živosťou, ktorá vychádza z vnútra a prúdom vyteká von. Plynúca vzrušivosť druhej oblasti pôsobí, len keď sa útvary stretnú. Potom však jedno prechádza do druhého. Ale kontakt je tu nevyhnutný. Vo vyšších oblastiach vládne slobodné vyžarovanie, voľné vylievanie. (Právom sa povaha tejto oblasti označuje ako „vyžarovanie“, pretože rozvíjajúca sa sympatia tu pôsobí takým spôsobom, že symbolicky pre ňu možno použiť výraz prevzatý od spôsobu účinkovania svetla.) Tak ako rastlina v pivnici vädne, tak aj duševné štruktúry chradnú bez oživujúcich duševných substancií vyšších sfér. Duševné svetlo, činná duševná sila a vlastný duševný život v užšom zmysle patria do týchto sfér a odtiaľ sa odovzdávajú duševným bytostiam.

Treba teda rozlišovať tri spodné a tri vrchné oblasti duševného sveta; a obe sú spojené prostredníctvom štvrtej, takže výsledkom je nasledujúce rozdelenie duševného sveta:

1. oblasť páľavy žiadostivosti
2. oblasť prúdiacej vzrušivosti
3. oblasť prianí
4. oblasť potešenia a nechuti
5. oblasť duševného svetla
6. oblasť duševnej sily
7. oblasť duševného života

Prostredníctvom prvých troch oblastí dostávajú duševné útvary svoje vlastnosti podľa vzťahu medzi antipatiou a sympatiou; prostredníctvom štvrtej oblasti sa do duševných útvarov vpletá samotná sympatia; prostredníctvom troch najvyšších oblastí sa sila sympatie stáva stále slobodnejšou a slobodnejšou; žiarivé a oživujúce duševné substancie tejto duševnej oblasti vanú priestorom duše a prebúdajú to, čo by sa inak muselo strácať v egoistickom bytí.

Malo byť to byť síce nadbytočné, ale pre plné ujasnenie tu predsa len zdôrazňujeme, že týchto sedem častí duševného sveta nepredstavuje od seba oddelené oblasti. Tak ako sa pevné, tekuté a plynné látky vzájomne prenikajú vo fyzickom svete, tak sa v duševnom svete prestupujú páľivá žiadostivosť, prúdiaca vzrušivosť a sily sveta želaní. A tak ako vo fyzickom svete teplo preniká telami a svetlo ich ožaruje, tak je to aj v duševnom svete s radosťou a nechuťou a so svetlom duše. A podobné sa deje aj s činnou silou duše a so samotným duševným životom.